SPACE BUBBLE BETWEEN LIMITED FRAMEWORK AND LIMITLESS SPACE

Fazacaș Iudita, PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Foucault's statement : "Je crois que l'inquiétude d'aujourd'hui concerne fondamentalement l'espace" is still in blossom in the context of our lightning-fast developing world, where the subject/character doesn't manage to find its place, and communication turns into a tough challenge. The aim of this paper is to focus on man's capacity to overcome the Psychasthenia that's confining him. The central element of the present paper is that „space bubble" which revolves around the subject, being at the same time, both its emanation and its limitation. The way in which the subject manages its own space will be looked at, not only within the literary realm, but also in real life, by observing a few unconventional architectonic structures.

Keywords: Psychasthenia, space bubble, trialectics, taming space

Accentul din ce în ce mai pronunțat în cadrul cercetărilor din sfera culturală și literară pus pe problematica spațiului își găsește legitimitatea în numeroasele transformări prin care trece societatea din ziua de azi. În contextul Globalizării e atrasă automat problematica spațiului, date fiind transformările atât culturale cât și spațiale impuse de această mișcare. De asemenea, ne confruntăm cu numeroase transformări survenite în urma dezvoltării vertiginoase a lumii în general, ceea ce a dus la modificări de ordin spațial, mai precis a influențat puternic percepția asupra spațiului. Numeroşi cercetători printre care Hannah, Arendt, Fançois Choay, și nu în ultimul rând David Harvey, expun cauzele transformărilor, efectele pe care le au aceste transformări spațiale asupra omului și propun eventuale metode de surmontare ale momentelor de criză în relația om-spațiu.

Pe lângă toate acestea, trebuie adusă în discuție și o trecere de la tiparul modern la cel postmodern. Deși mulți se grăbesc să depășească fenomenul postmodern și să treacă la un post-postmodernism, de facto, subiectul n-a fost încă în stare să asimileze un mod de viață și un spațiu postmoderne. Acestea încep să se manifeste din ce în ce mai mult sub forma unor structuri arhitecturale absolut fascinante prin bizareria, nonconformismul lor, dar și printr-un fenomen care induce o fluidizare a spațiului și a societății, cum foarte frumos explică acest lucru Fr. Choay prin numeroase lucrări. Orașul bine fixat și modul lui de viață, ritualurile chiar, s-au dizolvat datorită avântului tehnologic, în special, ajungându-se la urban care se extinde peste tot. Autoarea susține că în ziua de azi nu se mai poate vorbi despre arhitect și arhitectură, ci mai degrabă despre inginer și „mașină de locuit".

Astfel se ajunge și se poate vorbi despre psihastenie, o anomalie care e facilitată de asemenea tipuri de conflicte. Psihastenia, nu reprezintă alt ceva, decât o incapacitate de acomodare foarte pronunțată, însoțită de apatie, pierderea voinței, a verticalității și topirea efectivă ca persoană, ca entitate liberă, înzestrată cu voință și putere de judecată. Tot acest proces

BDD-A22367 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:41:49 UTC)

de degradare treptată e tragic resimțită de subiectul incapabil să facă ceva, de cele mai multe ori, pentru a se salva. Problematica salvării e la rândul ei chestionabilă, deoarece s-ar putea să nu existe o amenţare reală asupra subiectului, acesta proiectându-şi doar angoase şi pericole din incapacitatea lui de a înţelege lumea în care trăieşte.

Pentru a urmări toate aceste aspecte, vom porni discuţia noastră de la ceea ce Soja numeşte „space bubble", adică spaţiul imediat în care acţionează subiectul/personajul. „Space bubble" se referă, mai exact, la acel spaţiu care e o emanaţie a subiectului şi nu un dat pur şi simplu din exterior. După cum afimă şi Lefebvre, corpul generează automat un spaţiu „each living body *is space* and *has* its space: it produces itself in space and also produces that space"[1], subiectul de asemenea. Spaţiul fără un punct care să-i confere statutul de spaţiu, nu poate să existe în sensul în care omul îl percepe şi îl investeşte în mod obişnuit. Nu o dată cercetătorii atrag atenţia asupra uşurinţei cu care e expediată problema spaţiului, datorită unei tendinţe de a-l considera un dat, pur şi simplu, care nu mai trebuie chestionat. Cei doi teoreticieni menţionaţi câteva rânduri mai sus, demonstrează exact opusul, spaţiul este creat de către subiect, deoarece, altfel n-ar pute fi resimţit ca habitat. Prin atenţia îndreptată spre „space bubble" ne concentrăm, de fapt, asupra primelor două straturi ale percepţiei spaţiale: „firstspace" şi „secondspace", adică spaţiul imediat, cel mai apropiat de subiect, un spaţiu perceput, respectiv „second space" ceea ce se referă la un spaţiu al reprezentării, un construct cultural, redat cel mai clar în manifestările artistice fie ele literatură, arhitectură, sculptură etc.

Deşi unghiurile din care ar fi putut fi abordată problematica spaţiului sunt numeroase, atenţia acordată pentru „space bubble" se explică prin observarea unei tendinţe contemporane generale de a reduce spaţiul locativ în general. Ceea ce cu câţiva ani în urmă reprezenta o excentricitate a lumii orientale: niponă şi chineză(a se vedea capsulele de dormit şi „hotelul siciru" fig1,2), azi se răsfrânge şi asupra lumii occidentale (Hotel conductă Austria fig3).

Treptat apar aşa numitele minilocuinţe, ingenios aranjate, astfel încât ţin locul unei case în toată regula şi asta pentru familie (fig4), nu doar pentru persoane singure (studenţi) fig5. Dimensiunilor reduse li se adaugă, în unele cazuri şi mobilitatea. Materialele utilizate nu mai sunt cele nobile, masive create să dăinuie prin grandoare, opulenţă (cunoaştem cu toţii vechile clădiri încununate de noblețe, dar şi construcţiile mamut de factură corbusiană), ci materiale uşoare, chiar şi reciclate, care permit dezasamblarea rapidă şi mutarea în alt spaţiu. (metodă mult mai simplă decât metoda mutării locuinţelor americane destul de mari). Subiectul, ajunge să se manifeste asemeni melcului, purtându-şi locuinţa fără nici o problemă dintr-un loc în altul.

Acestor spaţii minuscule dar mobile li se adaugă un fenomen la fel de bizar, cel al locuinţelor de hobbit (fig6), construite, evident în pământ. Cel mai probabil din dorinţa de regăsire, dar se poate specula şi idee fricii, subiecţii se îngroapă pur şi simplu în uterul aşa numitei Mater Gaia, se întorc spre pământ, după ce au fugit de ea timp de secole. „Cu cât distanţa între el şi mediul său înconjurător, lume sau Pământ, va fi mai mare, cu atât va fi el mai capabil să observe şi să măsoare şi cu atât îi va rămâne mai puţin spaţiu terestru, aparţinând

[1] Henri, Lefvebvre, *The Production Of Space*, Translated by Donald Nicholson-Smith, Basil Backwell Oxford UK & Cambridge USA 1991 (1984) (pdf) p170

BDD-A22367 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:41:49 UTC)

lumii. [...] Orice micșorare a distanței terestre poate fi câștigată numai cu prețul unei distanțe categorice între om și Pământ, al înstrăinării omului de mediul său terestru nemijlocit."[2]

La granița dintre fugă și apropiere se află celebrul Kugelmugel, mai exact Republica Kugelmugel (fig7). Aceasta e o sferă perfectă în care subiectul e capabil să se izoleze, rupând orice legătură cu cei din jur, în special cu socialul la nivel instituțional (statul). O fragmentare a socialului, în speță a activității zilnice, dar și a ideii de locuință clasică, unde toate ar trebui să comunice armonios, satisfăcând nevoia zilnică a subectului e redată prin locuințele cubice chinezești (fig 8) care funcționează după principiul lego-ului, îmbinându-se armonios. Sunt însă absolut nepractice. Spre exepmplu, o locuință e prevăzută cu trei cuburi: bucătărie, baie și dormitor, dar sunt concepute în așa fel, încât nu comunică una cu cealaltă, subiectul fiind nevoit să iasă din bucătărie, să se cațere în baie sau în dormitor.

Tendințe de izolare mai mult sau mai puțin similare cu cele deja prezentate sunt înregistrate în numeroase texte literare, dintre care pot fi amintite aici: *Cartea fugilor, Omul Pubelă* și *Bărbatul cutie.* Punctul comun în toate cele trei texte e afirmat clar și răspicat de J. H. Hogan, personajul lui LeClézio: „Nu trăiești niciodată la mai mult de doi centimetri de pielea ta. Închisoare letală, sac, lanț fără nume al numelui meu necunoscut, jug al umerilor și mască al chipului meu" [3].

Problemă majoră e modul în care e gestionat acest spațiu aflat în imediata apropiere. După cum reflectă citatul, subiectul nostru resimte spațiul acelei bule în care trebuie să trăiască drep unul claustrant, până și corpul e resimțit ca fiind ostil. Dorința majoră, aparent banală dar imposibil de realizat, de fapt, al personajului, dar și a celorlalți: bărbatul- cutie și oamenii din cercuri, e aceea de a-și găsi un spațiu propriu: „Tânjesc după locul pe care o să-l recunosc ca fiind dintotdeuna al meu, fără s-o știu"[4]. J.H. Hogan aleargă mereu încercând să fugă de sine, de prorpia casă, de oraș: „Nu pot nici măcar să mă izolez. Casa e prea mare pentru mine. Cu ușile închise, cu obloanele baricadate, cu zăvoarele blocate,cu storurile de la uși și de la ferestre trase, cu toate draperiile grele de brocart lăsate, îmi rămâne încă prea mult spațiu, prea mult vid, prea mult din toate."[5] respectiv „Oare pământul nu e un singur oraș imens din care nu ieșim niciodată?"[6]

Spre deosebire de acesta, celelalte personaje vizate reușesc să-și construiască, să genereze un spațiu al lor, fie prin intermediul cubului, fie desenând cercuri. Mobilitatea se manifestă din plin și în cazul acestora, însă „space bubble" dă impresia unei anumite stabilități, senzația unui control pe care aceste personaje par să-l dețină asupra spațiului dar și asupra propriei persoane. Refuză, ca și J.H. Hogan spațiul care li se dă, care ar trebui să le fie casă și-și creează propriul halou în care vor trăi. Bărbatul-cutie se transformă în totalitate, renunțând până și la statutul de om „Cel care plonjează într-un asemenea obiect își pierde calitatea de ființă umană în clipa în care iese pe stradă. Și nu e nici cutie. Devine un fel de spectru"[7]. Până în acest punct pare să aibă destinul identic cu al personajului leclézian, dar spre deosebire de acesta, Bărbatul-cutie se simte

[2] Hanah, Arendt, *Condiția umană*, trad Claudiu Vereș și Gabriel Chindea, Ed. Ideea design &Print: Casa Cărții de Știință, Cluj, 2007 (1958) p 207

[3] J. M. G LeClézio, *Cartea fugilor*, trad. Rita Chirian, Ed. Polirom, Iași, 2009, p 185.
[4] Ibid, p118
[5] Ibid, p40
[6] Ibid, p65
[7] Kobo Abe, *Bărbatul-cutie*, trad. Angela Kondru, Ed. Polirom, Iași, 2007, p15

BDD-A22367 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:41:49 UTC)

ocrotit: „Cu greu este însă păcălit un bărbat cutie. Când privește afară, el captează toate minciunile și relele intenții ascunse de peisaj. Priveliștea era făcută să-mi zdruncine toate convingerile, să mă ispitească să cred că e un drum pe care lumea nu se poate rătăci cu intenția vădită de a mă determina să capitulez”[8]. Atitudinea amintește de mitologia hindusă a ciclului carmic unde subiectul trebuie să scape de Samsara (de peisaj), pentru a ajunge la Nirvana. Pentru un ochi sceptic care nu vede asemenea inserții mitologice, personajul se zbate între cele două nivele spațiale menționate la începutul lucrării, tinzând să se lege efectiv de primul nivel, cel al percepției directe, al palpabilului. Reprezentarea pe care o are asupra lumii favorizează această apropiere de imediat, de palpabil, iar în ceea ce privește o a treia dimensiune a spațiului, ce a relaționării, dimensiunea socială, e eliminată din start. Din dorința de a se proteja, de a se regăsi, personajul e basculat întro dimensiune închisă, cea a cubului. Spațiul generat astfel e unul ostil, unul care se închide: „În loc să părăsesc cutia, voi îngrădi lumea în ea”[9]. Totul seamănă cu cetatea Kugelmugel al lui Lipburger, doar că e mult mai redus ca dimensiune și dispune de mobilitate. Poate e cea mai clară ilustrare a fenomenului căsuței de melc, în care personajul își adună (în niște buzunărașe secrete), înainte de a și-l însuși, tot ceea ce el numește strictul necesar. Cel mai important obiect este o oglindă cu ajutorul căreia urmărește lumea.

Ceea ce descrie Vișniec în *Omul din cerc*[10] se situează undeva între cele două exemple deja menționate și se pretează, poate cel mai bine, la termenul nostru central „space bubble”. „Până la urmă primăriile au început să distribuie populației, în mod gratuit, crete pentru trasarea cercurilor. Astăzi nici nu mai este nevoie de o cretă ca să trasezi un cerc în jurul tău. Cercul poate fi desenat cu orice, un vârf de creion, un ruj, o lamă de briceag, un ac și chiar cu unghia”[11]. Dacă cele două texte menționate până acum vorbeau despre câte un caz izolat, câte un subiect care o lua efectiv razna scandalizând societatea, cel de față aduce în prim plan un aspect destul de grav: o întreagă societate trăiește în aceste „space bubbles”. În acest context, spațiile generate de subiect nu funcționează ca un mediu intermediar între subiect și spațiul exterior, așa cum vorbește Soja despre acest lucru, ci au rolul de a izola, de a închide pur și simplu. Imaginea invocă, binenînțeles, și situația contemporană a noncomunicării de care se plâng atâția. Supraaglomerarea, suprasaturarea de social duce, în perspectiva lui Konrad Lorenz la asemenea cercuri, sau altfel spus, la dezumanizare. „Oamenii nu pot și nu vor să intre în contact social <peste gard> cu vecinii, temându-se să nu-și vadă reflectată propria imagine disperată. Și în acest caz aglomerarea duce la însingurare și la indiferență față de celălalt”.[12] În treacăt fie spus, fenomenul hikikomory poate să-și găsească un argument în aspectele tocmai menționate.

Modul în care e percepută lumea de către toți acești oameni adică firstspace, respectiv proiecțiile lor asupra lumii, modul în care e reprezentată lumea, generează imaginea fragmentată, sau redusă la microformațiuni asemeni structurilor arhitecturale deja menționate. Fiind închiși e motivul pentru care lumea e văzută închisă, claustrantă, ostilă, pentru că nu vedem alt ceva decât propria noastră creație, care fie substituie, fie distorsionează realitatea, având capacitatea să dea structuri hibride. Merită menționat aici proza scurtă a lui Beckett, *Depopulatorul*, unde se

[8] Ibid, p44
[9] Kobo Abe, *Bărbatul-cutie*, trad. Angela Kondru, Ed. Polirom, Iași, 2007, p226
[10] O secțiune din *Teatru descompus sau Omul-pubelă*
[11] *Omul din cerc*, în Matei Vișniec, *Omul din cerc (Antologie de teatru scurt 1977-2010)*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2011, pp*99-100.*
[12] Konrad Lorenz, *Cele opt păcat capitale ale omenirii civilizate*, trad. Vasile V. Poenaru, Ed. Humanitas, București, 1996 (1973) p30

BDD-A22367 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:41:49 UTC)

ilustrează foarte clar modul de funcționare a societății de natura celei conturată de Vișniec. Dacă cel din urmă păstrează totul la limita realului și implicit a credibilului, Beckett face un pas și descrie o societate închisă într-un cilindru care se învârte în gol, fiind mișcată de personajele care se mișcă. Aici toți vor să iasă, toți vor să se salveze, dar funcționează fiecare în cercul lui strâmt, doar pentru sine.

În *Thirdspace*, Soja propune o rezolvare profund postmodernă, militează pentru depășirea momentelor critice, resemantizare, schimbarea perspectivei, a punctului de vedere în relația triadică subiect- spațiu- social. Acest lucru nu e însă posibil în cazul persoanjelor menționate, fiind incapabile să se plaseze simultan înăuntru și înafară pentru a putea înțelege, prelucra și surmonta criza identitară și totodată spațială (de locare). Deși inițial s-au izolat pentru a se proteja de posibilele lovituri care amenință la tot pasul din partea unui spațiu exterior aflat la limita sălbaticului, personajele devin captive ale spațiilor de apărare, ale zonelor de confort. Faptul e exprimat fățiș în toate textele, nu e nevoie de efortul capacităților deductive ale unui lector. Situația e enunțată răspicat, iar în cazul Omului din cerc are chiar alura unui text teoretic: „de câtva timp, majoritatea cercurilor nici nu mai ascultă de oameni. S-ar părea că sunt nenumărați cei care, odată intrați în cerc, descoperă că nu mai pot să-și deschidă cușca în care au intrat. Și că nu vor mai putea ieși, de fapt, niciodată.”[13] Bărbatul-cutie își descrie pierzania în felul următor: „O cutie este, în aparență, un simplu paralelipiped cu unghiuri drepte, dar când o privești dinăuntru, devine un labirint cu o sută de inele enigmatice legate laolaltă. Cu cât te zvârcolești mai mult, cu atât cutia care arată ca o epidermă suplimentară ce se dezvoltă din trup- creează noi contorsiuni amăgitoare” [14]

Într-o situație similară e și J. H. Hogan, doar că epiderma lui suplimentară e însuși orașul, urbanul, el fiind cel care e incapabil să-și creeze un „space bubble” al lui. Zona de trecere nu există între sine și exterior. În cazul lui, situația pare să fie și mai rea decât în cazul celor captivi în cercuri sau cuburi (cutii), deoarece, aceștia nu fug de propria persoană, așa cum face J. H. Hogan. Fragmentarea, ruptura pare și mai adâncă la acest personaj, decât se maifestă la ceilalți. Dintre tipurile de clădiri menționate chiar la începutul lucrării, acestuia i s-ar potrivi acea construcție domino orientală unde nimic nu comunică, iar locuința arată asemeni unor cuburi aruncate haotic. Niciunul nu ajunge la căldura căminului așa cum arată câteva imagini ale unor locuințe minuscule absolut primitoare, fie ele terestre sau case de hobbit. Personajele fie se opresc împotmolindu-se în recluziunea lor, fie aleargă bezmetic, fără sens, dar incapabili să genereze un spațiu propice, incapabili să se integreze într-un cadru dat.

Într-adevăr, există acel bum industrial și informațional descris de H. Arendt, respectiv dezintegrarea orașului în sens clasic și o avalanșă a urbanului expuse de către F. Choay care îndreptățesc într-o oarecare măsură modul de a reacționa ale acestor personaje. De asemenea se poate vorbi și despre apartenența lor la o perioadă apusă, cea a modernismului, deoarece modul în care reacționează tinde spre acest mod de viață. Niciunul nu e deschis, nicunul nu asimilează în vederea încercării unei armonizări. Totul e perceput ca boală, ei se manifestă prin patologic (claustrarea excesivă sau fuga excesivă nu pot reflecta alt ceva). O explicație în acest sens e dată de F. Choay care afirmă:„Or, iată-ne ajunși acolo. Acesta e mediul în care suntem de acum cufundați: urbanul omniprezent a înlocuit orașele. În treizeci și cinci de ani, am intrat în era

[13] *Omul din cerc,* în Matei Vișniec, *Omul din cerc (Antologie de teatru scurt 1977-2010)*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2011, p102.
[14] Kobo Abe, *Bărbatul-cutie,* trad. Angela Kondru, Ed. Polirom, Iași, 2007, p226

BDD-A22367 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:41:49 UTC)

electro- telematică și am trecut în altă civilizație”[15] În esență, dacă ar fi să adoptăm afirmația foucaultiană toți sunt victimele propriei interiorități: „sufletul, închisoare a trupului”[16]

O surmontare, ar presupune, așa cum afirmă Soja, dar și Harvey teoretizând postmodernul, asimilare generată de pluriperspectivism și nu o atitudine rigidă, defensivă manifestată prin recluziune sau fugă. Dorința de a dărâma ziduri e zadarnică, pentru că nu va naște decât blocaje peste blocaje, o perspectivă maladivă asupra lumii și totodată asupra propriei persoane. Doar prin asimilarea zidului și reproiectarea lui, personajul, chiar ființa umană, dacă acceptăm că suntem și noi direct implicați, poate surmonta blocajul. Prin urmare, primul pas pe care trebuie să-l facă subiectul în vederea soluționării problemelor apărute în relația subiect-spațiu de viață se situează în zona acelui „space bubble”, adică primul nivel al percepției spațiale și cel de-al doilea, al proiectării/reprezentării spațiale.

Anexă

Fig1. Hotel sicriu, China

Fig2. Capsule de dormit, Japonia

Fig3. Hotel conductă, Austria

Fig4. Micro-Home, Canada

Fig5. Locuințe economice pentru studenți, Suedia

Fig6. Casă de hobbit, Austria

[15] Françoise Choay, *Urbanismul, Utopii și realități*, trad. Ed. Paideia, București, 2002 p8
[16] Michel **Foucault**, *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii*, trad. Bogdan Ghiu, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005 (1975)

BDD-A22367 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:41:49 UTC)

Fig7. Kugelmugel, Austria

Fig8. Casă cubică, China

Bibliografie

Arendt, Hanah, *Condiția umană*, trad Claudiu Vereș și Gabriel Chindea, Ed. Ideea design &Print: Casa Cărții de Știință, Cluj, 2007 (1958)

Choay, Françoise, *Urbanismul. Utopii și realități*, Ed. Paideia,București, 2002

Pentru o antropologie a spațiului, trad. Kázmér Kovács, Ed. Revista Urbanismul, București 2011 (2006)

Foucault, Michel, *A supraveghea și a pedepsi. Naşterea închisorii*, trad. Bogdan Ghiu, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005 (1975)

Harvey, David, Condiția postmodernității. O cercetare asupra originilor schimbării culturale, trad. Cristina Gyurcsik și Irina Matei, Ed. Amarcord, Timișoara, 2002 (1990)

Lefvebvre, Henri, *The Production Of Space*, Translated by Donald Nicholson-Smith, Basil Backwell Oxford UK & Cambridge USA 1991 (1984) (pdf)

Lorenz, Konrad, Cele opt păcat capitale ale omenirii civilizate, trad. Vasile V. Poenaru, Ed. Humanitas, București, 1996 (1973)

Soja, W. Edward, *Thirdspace, Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagened spaces*, Blackwell Oxford UK & Cambridge USA, 1996 (pdf)

*

Abe, Kobo, *Bărbatul-cutie*, trad. Angela Kondru, Ed. Polirom, Iași, 2007 (1973)

Beckett, Samuel, *Opere I. Integrala prozei scurte*, trad. Ileana Cantuniari, Veronica Cantuniari, Gabriela Abăluță, Constantin Abăluță, Ed. Polirom, Iași, 2010 (2006)

LeClézio, J. M. G, *Cartea fugilor*, trad. Rita Chirian, Ed. Polirom, Iași, 2009 (1969)

Vișniec, Matei, *Omul din cerc (Antologie de teatru scurt 1977-2010*), Ed. Paralela 45, Pitești, 2011

BDD-A22367 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:41:49 UTC)